

แนวทางในการจัดทำประกาศการคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Notice) สำหรับผู้เยาว์ในประเทศไทย Guidelines for Developing a Privacy Notice for Minors in Thailand

- พรพิมล สมคิด
- Pornpimon Somkid
- หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
- มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรอมล อาระพล
- Assistant Professor Dr. Ornamal Arapol
- อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
- มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- E-mail: 2310831301012@live4.utcc.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดทำประกาศการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Notice) สำหรับผู้เยาว์ในประเทศไทย ผลการศึกษา พบว่า การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ในไทยภายใต้กฎหมาย PDPA ยังขาดแนวทางในการแจ้ง Privacy Notice ให้เหมาะสมกับผู้เยาว์ ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในด้านการปฏิบัติของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลและสิทธิของผู้เยาว์ในการรับรู้และปกป้องข้อมูลของตนเอง ปัจจุบัน Privacy Notice ที่ใช้ยังมีปัญหา โดยเฉพาะการขอความยินยอมจากผู้ปกครองและการตรวจสอบอายุ ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของผู้เยาว์ได้ อีกทั้งแพลตฟอร์มดิจิทัลส่วนใหญ่ยังใช้ Privacy Notice ฉบับเดียวกันสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงช่วงวัยของผู้ใช้ ส่งผลให้เด็กขาดความเข้าใจในสิทธิของตนและเสี่ยงต่อการถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล ดังนั้น ในการวิจัยนี้จึงขอเสนอให้ออกแนวทางปฏิบัติในการจัดทำประกาศการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Notice) ที่เหมาะสมสำหรับผู้เยาว์ในประเทศไทย โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางวัย ระดับการเข้าใจ และช่องทางการสื่อสาร

คำสำคัญ: การแจ้งประกาศการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ผู้เยาว์ ข้อมูลส่วนบุคคล

Abstract

The objective of this research is to examine the issues related to the guidelines for developing a privacy notices for minors in Thailand. The findings reveal that personal data protection for minors under Thailand's Personal Data Protection Act B.E. 2562 (PDPA) lacks clear and practical guidance for delivering privacy notices tailored to minors. This results in operational difficulties for data controllers and hinders minors' ability to understand and exercise their data rights. Current practices show persistent issues, particularly regarding parental consent and age verification, which weaken the law's effectiveness in protecting minors. Moreover, most digital platforms and service providers continue to use a uniform privacy notice for both adults and children without age-specific adaptations. This leads to minors' limited understanding of data processing activities and increases their vulnerability to data breaches. Therefore, this study proposes the development of practical guidelines for drafting privacy notices that are suitable for minors in Thailand, taking into account differences in age, comprehension levels, and communication channels.

Keywords: Privacy Notice, Minors, Personal Data

บทนำ

ในยุคดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของผู้เยาว์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในประเทศไทย เด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่ใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุด โดยจากผลการสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) ปี 2564 พบว่ากลุ่ม Gen Z (อายุน้อยกว่า 21 ปี) ใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยวันละ 12 ชั่วโมง 5 นาที โดยกิจกรรมหลักได้แก่ การเรียนออนไลน์ (5 ชั่วโมง 23 นาทีต่อวัน) การดูสื่อ (4 ชั่วโมง 11 นาทีต่อวัน) และการติดต่อสื่อสาร (3 ชั่วโมง 39 นาทีต่อวัน) นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กไทยอายุ 9–18 ปี มากถึงร้อยละ 85 เข้าใช้โซเชียลมีเดีย (ETDA, 2021) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเข้าถึงโลกออนไลน์ในชีวิตประจำวันอย่างลึกซึ้ง

ในระดับสากล UNICEF และ International Telecommunication Union (ITU) รายงานว่าเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 25 ปีทั่วโลกมีจำนวนมากกว่า 2.2 พันล้านคน และในจำนวนนี้กว่าสองในสามไม่มีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่บ้าน ซึ่งสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลที่ยังคงมีอยู่ในหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่มีรายได้น้อย นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลที่น่าตระหนกกว่า เด็กมากกว่า 175,000 คนทั่วโลกเริ่มใช้อินเทอร์เน็ตเป็นครั้งแรกทุกวัน ซึ่งเท่ากับว่าในทุกครึ่งวินาทีจะมีเด็กคนหนึ่งเข้าสู่โลกออนไลน์ (UNICEF & ITU, 2020; UNICEF, 2018)

การใช้อินเทอร์เน็ตในระดับสูงเช่นนี้ ทำให้ผู้เยาว์ตกอยู่ในสถานะที่มีความเสี่ยงต่อการละเมิดความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคลอย่างหลีกเลี่ยง

ไม่ได้ ทั้งในรูปแบบของการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมิได้รับความยินยอมที่เหมาะสม การใช้ข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ทางการตลาดโดยมิชอบ หรือการเปิดเผยข้อมูลโดยไม่มีมาตรการปกป้องที่เพียงพอ ซึ่งอาจนำไปสู่ความเสี่ยงร้ายแรง เช่น การล่วงละเมิดทางออนไลน์ (online harassment), การฉ้อโกงทางดิจิทัล (digital fraud) หรือการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กในโลกออนไลน์ (online grooming)

แม้ประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่การคุ้มครองข้อมูลของผู้เยาว์ยังมีข้อจำกัดอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในบริบทของแพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีขนาดมาตรการเฉพาะ เช่น การจัดทำประกาศการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Notice) ที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับพัฒนาการทางปัญญาของเด็ก ซึ่งมักถูกจัดทำในลักษณะที่ใช้ภาษาทางกฎหมายที่ซับซ้อนเกินกว่าที่ผู้เยาว์จะเข้าใจได้ (Information Commissioner's Office, 2021)

นอกจากนี้ แพลตฟอร์มจำนวนมากยังละเลยต่อข้อกำหนดในการขอความยินยอมจากผู้ปกครองก่อนทำการเก็บข้อมูลจากผู้เยาว์ ซึ่งขัดต่อหลักการสำคัญของ PDPA รวมถึงแนวปฏิบัติสากล เช่น General Data Protection Regulation (GDPR) ของสหภาพยุโรป และ Children's Online Privacy Protection Act (COPPA) ของสหรัฐอเมริกา

แม้ PDPA จะกำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลแจ้งวัตถุประสงค์และวิธีการประมวลผลข้อมูล แต่ยังไม่มีความชัดเจนในการออกแบบ

Privacy Notice ที่คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็ก แตกต่างจากแนวทางของ GDPR ที่กำหนดให้ข้อมูล ต้อง “เข้าใจได้ง่าย” (in an intelligible and easily accessible form) และ COPPA ที่เน้นความจำเป็น ในการได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองก่อน เก็บข้อมูลจากเด็กอายุต่ำกว่า 13 ปี

งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษามาตรฐานและแนวทางการจัดทำ Privacy Notice ที่เหมาะสมกับผู้เยาว์ ในบริบทของประเทศไทย โดยอาศัยกรอบแนวคิด ด้านกฎหมายสิทธิเด็ก พฤติกรรมการรับรู้ของเด็ก ในยุคดิจิทัล (Livingstone & Helsper, 2007; Piaget, 1929) และแนวปฏิบัติจากต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้ในการเสนอแนวทางเชิงนโยบายและ กฎหมายที่ตอบสนองต่อการคุ้มครองสิทธิในข้อมูล ส่วนบุคคลของผู้เยาว์อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาทฤษฎี แนวคิด และหลักการ ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำ Privacy Notice สำหรับผู้เยาว์ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษามาตรการและแนวทางการจัดทำ Privacy Notice สำหรับผู้เยาว์ในต่างประเทศ เปรียบเทียบกับประเทศไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและ ข้อจำกัดในกระบวนการจัดทำ Privacy Notice ที่ เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้เยาว์ในประเทศไทย
4. เพื่อเสนอแนวทางการจัดทำ Privacy Notice ที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้เยาว์ เพื่อ ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการละเมิดข้อมูล ส่วนบุคคลในบริบทของประเทศไทย

สมมติฐานของการศึกษา

การศึกษานี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานทางกฎหมายที่ว่า การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ใน ประเทศไทยภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูล ส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ยังคงขาดแนวทาง ที่ชัดเจนและเหมาะสมในการแจ้ง Privacy Notice ให้กับผู้เยาว์ ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดทั้งในเชิงปฏิบัติ สำหรับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลและในเชิงสิทธิ ของผู้เยาว์ในการรับรู้และปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล ของตนเอง ปัจจุบัน Privacy Notice ที่ถูกนำมาใช้ ยังคงเผชิญกับปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการขอความยินยอม จากผู้ปกครองและการตรวจสอบอายุของผู้เยาว์ ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมี ความไม่แน่นอนและไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของ ผู้เยาว์ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ แพลตฟอร์ม ดิจิทัลและองค์กรที่ให้บริการแก่ผู้เยาว์ส่วนใหญ่ ยังคงใช้ Privacy Notice ฉบับเดียวกันสำหรับ ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ โดยไม่มีการปรับปรุงให้เหมาะสม กับช่วงวัยของผู้ใช้ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนขาด ความเข้าใจในขอบเขตการประมวลผลข้อมูล ส่วนบุคคลของตน และอาจตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อ การถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่สมควร ดังนั้น การกำหนดแนวทางที่ชัดเจนสำหรับการจัดทำ Privacy Notice ที่เหมาะสมกับผู้เยาว์ รวมถึง การสร้างความตระหนักรู้แก่ผู้ปกครองและผู้เยาว์ เกี่ยวกับสิทธิของตนเองในการปกป้องข้อมูล ส่วนบุคคล จะเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยลดความเสี่ยง ของการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ และเพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทยให้ สอดคล้องกับหลักมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการศึกษา

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบวิธีการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการแจ้ง Privacy Notice ของผู้เยาว์ และการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ รวมถึงบทความวิจัย บทความวิชาการ รายงานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั้งภาษาไทยและข้อมูลจากต่างประเทศ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ และกำหนดแนวทาง Privacy Notice ที่เหมาะสมกับผู้เยาว์ต่อไป

บทวิเคราะห์ผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดทำประกาศการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Notice) สำหรับผู้เยาว์ในบริบทของประเทศไทย โดยอาศัยการวิเคราะห์กฎหมาย เปรียบเทียบแนวปฏิบัติในต่างประเทศ และศึกษากรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญสามด้านที่สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางที่เป็นรูปธรรมสำหรับการคุ้มครองข้อมูลของผู้เยาว์ในยุคดิจิทัลดังนี้

1. ความท้าทายในการพัฒนา Privacy Notice ที่เหมาะสมกับผู้เยาว์

ผลการศึกษา พบว่า แม้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) จะมีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการรับรองสิทธิของเด็กในฐานะเจ้าของข้อมูล แต่ในทางปฏิบัติยังขาดแนวทางเฉพาะที่ตอบสนองต่อบริบทและความต้องการของผู้เยาว์อย่างแท้จริง รูปแบบการแจ้งข้อมูลที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมักเต็มไปด้วยภาษากฎหมายที่ซับซ้อน ขาดการปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัย และไม่ได้ออกแบบมาเพื่อสร้างความเข้าใจในเชิงปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้เยาว์จำนวนมากไม่สามารถตระหนักถึงสิทธิของตน หรือประเมินความเสี่ยงจากการเปิดเผยข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังไม่มีประกาศหรือกฎหมายลำดับรองที่กำหนดแนวทางการออกแบบ Privacy Notice สำหรับเด็กอย่างชัดเจน จึงทำให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลขาดเกณฑ์อ้างอิงในการดำเนินการอย่างเป็นระบบ

2. ความจำเป็นในการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับแพลตฟอร์มออนไลน์

ผลการศึกษา พบว่า ความจำเป็นในการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับแพลตฟอร์มออนไลน์ ปัจจุบันยังไม่มีข้อกำหนดทางกฎหมายหรือประกาศจากหน่วยงานกำกับดูแลในประเทศไทยที่ระบุให้แพลตฟอร์มออนไลน์ต้องออกแบบ Privacy Notice สำหรับผู้เยาว์โดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากแนวทางในต่างประเทศ เช่น Children's Code ของสหราชอาณาจักร หรือแนวทางของ European Data Protection Board (EDPB) ที่กำหนดให้ข้อมูลที่สื่อสารกับเด็กต้องเข้าใจง่าย สอดคล้องกับวัย และมีรูปแบบที่ดึงดูดความสนใจ เช่น ภาพประกอบ วิดีโอ หรือ infographics นอกจากนี้

ยังต้องมีกลไกตรวจสอบความยินยอมจากผู้ปกครอง ในกรณีของเด็กเล็ก และมีระบบการมีส่วนร่วมของเด็กในการตัดสินใจ จากบทเรียนของต่างประเทศ ผู้วิจัยเห็นว่า ประเทศไทยควรพิจารณากำหนด “เกณฑ์ขั้นต่ำ” ของ Privacy Notice สำหรับผู้เยาว์ โดยอาจจัดทำเป็นแนวปฏิบัติหรือประกาศภายใต้การกำกับของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPC) เพื่อให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีแนวทางอ้างอิง เช่น การกำหนดรูปแบบการแจ้งข้อมูลที่แยกตามช่วงอายุ การใช้ภาษาธรรมชาติร่วมกับสื่อประกอบที่เหมาะสม และการระบุช่องทางให้คำปรึกษาแก่ผู้เยาว์และผู้ปกครอง

3. ช่องว่างในการเสริมสร้างความตระหนักรู้แก่ผู้เยาว์และผู้ปกครอง

ผลการศึกษา พบว่า ช่องว่างในการเสริมสร้างความตระหนักรู้แก่ผู้เยาว์และผู้ปกครอง แม้ PDPA จะบัญญัติให้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง ในกรณีที่เด็กยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอ แต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีเครื่องมือหรือกลไกสนับสนุนให้ผู้ปกครองมีบทบาทอย่างมีประสิทธิภาพในการช่วยเด็กตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ขณะเดียวกัน เด็กส่วนใหญ่ก็ยังไม่มีความรู้หรือความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในข้อมูลของตนเองอย่างแท้จริง จากข้อมูลของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA, 2564) พบว่า เด็กไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยวันละกว่า 12 ชั่วโมง และร้อยละ 85 ของเด็กอายุ 9–18 ปี เข้าใช้โซเชียลมีเดียอย่างสม่ำเสมอ สะท้อนให้เห็นว่าเด็กไทยในยุคปัจจุบันมีปฏิสัมพันธ์กับโลกออนไลน์ในระดับลึกและต่อเนื่อง การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจึงไม่อาจจำกัด

อยู่เพียงในกรอบกฎหมาย แต่ต้องมีกลไกเชิงรุกเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการใช้สิทธิให้แก่ผู้เยาว์และครอบครัว ในบริบทนี้ ประเทศไทยควรเร่งจัดทำเครื่องมือที่ใช้ได้จริง เช่น คู่มือสิทธิของเด็กในข้อมูลส่วนบุคคล แดชบอร์ดข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับเด็ก ระบบให้คำปรึกษาและสื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เน้น “การสื่อสารสิทธิ” อย่างเข้าใจง่าย เข้าถึงได้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วม การออกแบบมาตรการเหล่านี้ควรยึดแนวคิดสิทธิมนุษยชนเป็นศูนย์กลางและสามารถประยุกต์แนวทางจากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น UNICEF หรือ ICO (UK) เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับมาตรฐานสากล กล่าวโดยสรุป การจัดทำ Privacy Notice ที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้เยาว์ควรดำเนินควบคู่กันทั้งในเชิงกฎหมาย นโยบาย และการสื่อสาร เพื่อให้เกิดระบบคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบัน แม้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 จะรับรองสิทธิของผู้เยาว์ในฐานะเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล และกำหนดบทบาทของผู้ปกครองในการให้ความยินยอมแทนบุตรหลานไว้แล้ว หากแต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดสำคัญเกี่ยวกับการจัดทำและการสื่อสาร Privacy Notice ที่เหมาะสมกับผู้เยาว์ โดยเฉพาะในแพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีเด็กเป็นผู้ใช้หลัก ไม่ว่าจะเป็นแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ เกม หรือโซเชียลมีเดีย Privacy Notice ในบริบทของไทยยังคงมีลักษณะที่ซับซ้อน ใช้ถ้อยคำทางกฎหมาย

และออกแบบในลักษณะที่ไม่คำนึงถึงความสามารถในการเข้าใจของเด็ก อีกทั้งยังไม่มีแนวทางเฉพาะที่กำหนดให้แพลตฟอร์มออนไลน์ต้องปรับรูปแบบการแจ้งข้อมูลให้เหมาะสมกับวัย หรือส่งเสริมให้เด็กและผู้ปกครองเกิดความเข้าใจในสิทธิของตนอย่างแท้จริง ปัญหาเหล่านี้ทำให้แม้จะมีการแจ้งข้อมูลตามกฎหมายแล้ว แต่ผู้เยาว์กลับไม่สามารถตระหนักหรือใช้สิทธิในการควบคุมข้อมูลของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่มาของการเสนอแนะแนวทางในการแจ้งประกาศการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Notice) ที่เหมาะสมกับผู้เยาว์ในประเทศไทย ดังนี้

1. การพัฒนา Privacy Notice ที่เหมาะสมกับผู้เยาว์ จากปัญหาที่พบในบทวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดทำประกาศการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Notice) สำหรับผู้เยาว์ในประเทศไทย ซึ่งยังขาดความเหมาะสมในด้านเนื้อหา รูปแบบ และภาษาที่ใช้ ส่งผลให้ผู้เยาว์ไม่สามารถเข้าใจสิทธิของตนหรือประเมินความเสี่ยงจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนา Privacy Notice ที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของผู้เยาว์ ทั้งในเชิงกฎหมาย จิตวิทยาพัฒนาการ และพฤติกรรมการใช้งานจริงในสื่อดิจิทัล โดยสามารถเสนอแนะแนวทางได้ ดังนี้

1) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ควรจัดทำแนวทางปฏิบัติหรือคู่มือกลางสำหรับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลที่มีข้อกำหนดด้านโครงสร้าง รูปแบบ และภาษาในการจัดทำ Privacy Notice ที่เหมาะสมกับผู้เยาว์ โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางวัย ระดับการเข้าใจ และช่องทางการสื่อสารที่เด็กคุ้นเคย

2) ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลควรกำหนดให้ Privacy Notice สำหรับผู้เยาว์มีลักษณะเป็นการแจ้งแบบแบ่งชั้น (layered notice) เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลในระดับที่เข้าใจได้ง่ายก่อน และสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมในระดับที่ลึกขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะในกรณีที่บริการนั้นมีความซับซ้อนหรือมีการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่ละเอียดอ่อน

3) ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลควรสนับสนุนให้มีการออกแบบ Privacy Notice ในรูปแบบมัลติมีเดียหรือสื่อโต้ตอบ เช่น วิดีโอ แอนิเมชัน หรือภาพประกอบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารกับผู้เยาว์ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กเล็กหรือเด็กที่มีข้อจำกัดด้านการอ่านและเข้าใจข้อความเชิงนามธรรม

4) ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลอาจส่งเสริมให้มีการทดสอบความเข้าใจของผู้เยาว์ต่อ Privacy Notice ก่อนการเผยแพร่ใช้งานจริง เช่น ผ่านกลุ่มตัวอย่าง หรือกิจกรรมแบบประเมินความเข้าใจ เพื่อให้มั่นใจว่าสื่อสารได้ตรงตามวัตถุประสงค์และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

5) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอาจกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็ก ที่สามารถให้ความยินยอมได้ด้วยตนเอง (age of digital consent) อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลสามารถออกแบบกระบวนการแจ้งข้อมูล และขอความยินยอมให้สอดคล้องกับหลักความสามารถของผู้เยาว์ตามช่วงวัยและหลักจิตวิทยาพัฒนาการ

2. การกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับแพลตฟอร์มออนไลน์ จากการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำประกาศการคุ้มครอง

ข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Notice) สำหรับผู้เยาว์ ในบริบทของแพลตฟอร์มออนไลน์ พบว่า ปัจจุบัน ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนหรือข้อกำหนด เฉพาะซึ่งใช้บังคับกับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลที่ ให้บริการผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีผู้เยาว์เป็น ผู้ใช้งานจำนวนมาก เช่น แพลตฟอร์มเพื่อการศึกษา เกมออนไลน์ หรือเครือข่ายสังคมดิจิทัล ส่งผลให้ ผู้ให้บริการหลายรายขาดแนวทางในการจัดทำ Privacy Notice ที่เหมาะสมกับเด็ก และอาจดำเนินการโดยละเลยต่อข้อกำหนดด้านพัฒนาการของ เด็กและความเข้าใจของผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมให้ เกิดการคุ้มครองสิทธิของผู้เยาว์อย่างเป็นรูปธรรม จึงมีข้อเสนอแนะในการกำหนดแนวทางปฏิบัติ ที่ชัดเจนสำหรับแพลตฟอร์มออนไลน์ ดังนี้

1) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูล ส่วนบุคคล ควรจัดทำแนวทางหรือข้อกำหนด เฉพาะสำหรับแพลตฟอร์มออนไลน์ ที่มีผู้เยาว์เป็น ผู้ใช้งาน โดยอาจอยู่ในรูปแบบแนวปฏิบัติ (Code of Practice) หรือแนบท้ายกฎหมายลำดับรอง เพื่อให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีกรอบปฏิบัติที่ชัดเจน และเหมาะสมกับบริบทของบริการ

2) กำหนดให้แพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีบริการ สำหรับเด็กโดยเฉพาะ ต้องจัดทำ Privacy Notice ที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับผู้เยาว์ แยกจากฉบับที่ใช้ กับผู้ใหญ่ ทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบภาษา และ วิธีการแสดงผล เพื่อให้ผู้เยาว์สามารถเข้าใจและ ใช้สิทธิของตนได้จริง

3) กำหนด มาตรฐานขั้นต่ำของการออกแบบ Privacy Notice สำหรับแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น การใช้ภาษาที่เป็นมิตรกับเด็ก การใช้สัญลักษณ์ หรือไอคอนแทนข้อความ และการออกแบบให้

สามารถใช้งานบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

4) ส่งเสริมให้แพลตฟอร์มพัฒนาระบบ ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับผู้เยาว์ ที่สามารถ เข้าถึงได้ง่าย เช่น “แดชบอร์ดสิทธิ” (Privacy Dashboard) ที่ผู้เยาว์และผู้ปกครองสามารถ ตรวจสอบ แก้ไข หรือลบข้อมูลได้ด้วยตนเอง รวมถึงมีช่องทางร้องเรียนหรือขอคำแนะนำที่ชัดเจน

3. การเสริมสร้างความตระหนักรู้ให้กับ ผู้เยาว์และผู้ปกครอง แม้ผู้เยาว์จะได้รับการรับรอง สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 แล้วก็ตาม หากแต่ ในทางปฏิบัติยังปรากฏปัญหาอย่างมีนัยสำคัญ เกี่ยวกับการขาดความรู้ ความเข้าใจ และความ ตระหนักของทั้งผู้เยาว์และผู้ปกครองเกี่ยวกับสิทธิ ของตนในบริบทของโลกดิจิทัล โดยเฉพาะเมื่อ เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลส่วนบุคคลผ่านแพลตฟอร์ม ออนไลน์ที่มีลักษณะซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่าง รวดเร็ว ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ผู้เยาว์ไม่สามารถ ประเมินความเสี่ยงจากการเปิดเผยข้อมูลส่วน บุคคลได้อย่างเหมาะสม และผู้ปกครองก็ไม่สามารถทำหน้าที่ในการปกป้องหรือให้คำแนะนำ เกี่ยวกับสิทธิของบุตรหลานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การเสริมสร้างความตระหนักรู้จึงเป็นภารกิจ สำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่กับกลไกทางกฎหมาย โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

1) ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงาน คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ควรจัดทำ สื่อความรู้ด้านสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล ที่ออกแบบ เฉพาะสำหรับผู้เยาว์ในแต่ละช่วงวัย และผู้ปกครอง โดยสื่อดังกล่าวควรอยู่ในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย เช่น

คลิป์วิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก แอนิเมชัน หรือแบบจำลองสถานการณ์ (simulation) เพื่อกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจในเชิงประจักษ์

2) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลควรส่งเสริมให้สถานศึกษาและสื่อสาธารณะมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิดิจิทัลผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการหรือการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น การจำลองสถานการณ์การให้ความยินยอม การทบทวน Privacy Notice ที่ใช้จริงในชีวิตประจำวัน หรือกิจกรรมสะท้อนความเข้าใจของผู้เรียน

3) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลควรส่งเสริมการจัดตั้งหรือพัฒนาระบบ “ศูนย์ข้อมูลสำหรับผู้ปกครอง” (Parent Info Center) ในแพลตฟอร์มที่ให้บริการแก่ผู้เยาว์ เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารข้อมูลสิทธิ ข้อควรระวัง คำแนะนำในการควบคุมข้อมูล และช่องทางติดต่อสอบถามที่ผู้ปกครองสามารถใช้งานได้โดยสะดวก

4. ต้นแบบ Privacy Notice ที่เหมาะสมกับผู้เยาว์ (Model Privacy Notice for Children) ซึ่งออกแบบตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการและแนวปฏิบัติสากล โดยจำแนกรูปแบบตามช่วงอายุ เช่น สำหรับเด็กเล็ก (อายุไม่เกิน 7 ปี) เด็กวัยเรียน (อายุ 8–12 ปี) และวัยรุ่นตอนต้นถึงปลาย (อายุ 13–18 ปี) ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ควบคุมข้อมูลสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางอ้างอิงหรือนำไปปรับใช้กับแพลตฟอร์มและบริบทของตนได้อย่างเหมาะสม ต้นแบบดังกล่าวควรครอบคลุมทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบภาษา สื่อประกอบ และโครงสร้างการนำเสนอ โดยเน้นความกระชับ ความชัดเจน และความสามารถในการดึงดูดความสนใจของ

ผู้เยาว์ โดยอาจใช้สื่อมัลติมีเดียประกอบ เช่น ภาพประกอบ ไอคอน แอนิเมชัน หรือวิดีโอสั้น ทั้งนี้ ควรออกแบบต้นแบบดังกล่าวผ่านการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก นักออกแบบสื่อสาร และกลุ่มตัวอย่างเด็กจริง เพื่อให้ได้ต้นแบบที่สามารถใช้งานได้จริงในทางปฏิบัติและตรงตามระดับความเข้าใจของผู้เยาว์ในแต่ละช่วงวัย

เอกสารอ้างอิง

- European Data Protection Board (EDPB). (2021). *Guidelines on data protection for children*. https://edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guidelines/guidelines-052020-targeting-social-media-users_en
- Federal Trade Commission (FTC). (2020). *YouTube and TikTok fined for child privacy violations*. FTC. <https://www.ftc.gov/news-events/news/press-releases/2020/09/youtube-tiktok-fined-privacy>
- Information Commissioner's Office (ICO). (2021). *Children and the GDPR*. <https://ico.org.uk/for-organisations/childrens-information>
- Information Commissioner's Office (ICO). (2021). *Children and the GDPR: Guidelines for awareness*. <https://ico.org.uk/media/for-organisations/documents/4018654/ico-children-awareness-guidance-2021.pdf>

- Piaget, J. (1929). *The child's conception of the world*. Routledge.
- UNICEF. (2018). *More than 175,000 children go online for the first time every day, tapping into great opportunities, but facing grave risks*. <https://www.unicef.org/northmacedonia/press-releases/more-175000-children-go-online-first-time-every-day-tapping-great-opportunities>
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. (2565). รายงานการคุ้มครองข้อมูลของเด็กในโลกดิจิทัล. <https://pdpc.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. (2565). แนวทางการคุ้มครองข้อมูลของผู้เยาว์ในโลกดิจิทัล. <https://pdpc.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPC). (2565). แนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กในโลกดิจิทัล. <https://pdpc.go.th>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). ผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2564. <https://www.ryt9.com/s/iq01/3281645>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). เด็กไทยอายุ 9-18 ปี มากถึง 85% เข้าใช้โซเชียลมีเดีย. https://www.facebook.com/photo.php?fbid=823413613158409&id=100064693326238&locale=th_TH&set=a.305305634969212